

MATKU PEIĆU IN MEMORIAM

Kad u ovom doista bolnom trenutku uzimam riječ oproštaja od hrvatskog književnika, znanstvenika i slikara, akademika i prijatelja Matka Peića, u ime Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i posebice u ime Akademijina Razreda za književnost, prva je i osnovna misao koje me obuzima i kojoj ne mogu umaći: misao i spoznaja, da je svijet u kome živimo postao manji, a život koji živimo siromašniji. Koliko i zašto, to zasigurno znaju oni koji su makar i površno poznavali Matka Peića i makar iz dosade prelistavali kadikad bilo koju njegovu knjigu. A mi, koji smo njegove knjige visoko cijenili kao plodove jedne iznimne darovitosti, a njega doživljavali u svakodnevnim susretima i voljeli kao više nego lucidnog sugovornika i nepokolebljivog prijatelja, mi bismo taj osjećaj i tu spoznaju mogli objašnjavati i obrazlagati u nedogled.

Peić je bio dragocjena pojava i u životu i u umjetnosti. Likovno i nadaren i obrazovan, poslije završenih likovnoumjetničkih studija i zapaženih mladenačkih slikarskih izložbi, zablistao je kao književnik, kao pjesnik, koji je to bio i u stihovima, a još više u esejima i u putopisnoj prozi, u kojoj se čvrsta, egzaktna dokumentarnost i pozitivistički realizam miješa i stapa s ingenioznom imaginacijom u idealnom omjeru i neponovljivoj koncentraciji. I upravo tim knjigama, u kojima se iz rečenice u rečenicu događa čarobna alkemija riječi, ona čudesna preobrazba o kojoj je pjevao i Cesarić, uzdigao se naš Matko do vrhunaca hrvatskoga književnog izraza uopće.

Njegov književni rukopis jasno govori kakav je bio čovjek, a oni koji su ga poznavali znaju zašto je bio takav pisac kakav je bio. Stamen kao stijena, čvrst kao panj, grub naoko kao kora slavonskog hrasta. Pisac od komada, što bi rekao Goran Kovačić. Bio je pisac intuitivne spoznaje unutarnjeg života svega

što živi, i ljudi i životinja i bilja, osjećajući u svemu povezanost duha i tvari u perspektivi trajanja. Sve što je pisao zračilo je bergsonovskim vitalizmom, a i kao čovjek, u svome osobnom životu, bio je otjelovljenje onoga što Bergson zove *élan vital*. Bez njegova umijeća življenja ne bi bilo ni njegova umijeća pisanja. Dinamični portretist, kako bi Matoš rekao, *naših ljudi i krajeva*, nedostižni minijaturist u književnosti kao što je bio davno naš Klović u slikarstvu, obilježio je i omeđio ne samo fizičke nego i duhovne granice Hrvatske u svim nijansama, što ih je moglo zapaziti njegovo oštro oko i riječima izraziti njegovo precizno, sitnozorsko pero. *Skitnje* i *Crno zlato*, *Jesen u Poljskoj* i *Ljubav na putu* – to su samo neke ključne, sabirne postaje njegova književnog puta – i putovanja. Bio je strasni putnik koji je svoju domovinu, hrvatski sjever i jug, istražio i upoznao najviše peripatetički, zastajkujući na svakom drugom koraku i zapisujući u svoje poslovične notese sve što mu je pogled nudio a intuicija otkrivala. I tako je tijekom gotovo pola stoljeća nastala velika književnost, ali nažalost i ostala golema rukopisna građa, stotine a možda i tisuće njegovih notesa, građa koju nije dospio iskoristiti kao sirovinu i preraditi u konačni literarni tekst. Neprocjenjiva građa i neprocjenjiva šteta što će zauvijek i ostati samo građa, doslovce neiskoristiva, jer njegove natuknice, kratice ili šifre, nitko osim njega ne bi mogao odgonetnuti, vrijedna nam je još jedino kao materijalni dokaz neiscrpe fizičke i duhovne radinosti ovog neumornog zaljubljenika u život i neprispodobivoga njegova interpretatora i pjesnika. I posljednji njegov odlazak iz svoga doma na Savskoj cesti 17, te kobne subote 25. rujna 1999., bio je, naoko bi se reklo, jedan od njegovih rutinskih odlazaka na izlet, na posao koji je volio više od svega i za koji je zaista živio, na krstarenje hrvatskom zemljom od sjevera do juga i od zapada do istoka, s olovkom i notesom, dakako. Ali nesretni slučaj i sve što se kasnije zbivalo dramatskom nepredvidljivošću i zgusnutošću, pretvorilo je taj bezazleni izlet u odlazak bez povratka.

Poznavao sam mnogo ljudi najrazličitijih i naobrazbom i svjetonazorom. Među njima bilo je i zaista iznimnih i osebujnih. S nekima sam i prijateljevao. Matko je bio doslovce najiznimniji, najosebujniji, najoriginalniji od svih koje sam znao. Profesor izvanredne erudicije i doista enciklopedijskog zanimanja i znanja – bio je čovjek sasvim neprofesorskih manira, bliži životnom stilu nekog prosječnog požeškog obrtnika ili zagrebačkog purgera nego visokog intelektualca, sveučilišnog profesora i akademika.

Bolne vijesti uvijek nas potresu, pa i kad su očekivane.

Ne će više biti ni naših susreta, ni razgovora, ni šala, koje su nas godinama krijepile i u najtežim vremenima. Ali ostaju njegove knjige i one će trajati dok bude hrvatskog jezika, svjedočeći o jednoj postojanoj hrvatskoj duši i hrvatskoj zemlji, koju je tako silovito ljubio i tako krepko opjevao.

U Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti nitko ga ne može zamijeniti, kao što ga nitko ne će moći zamijeniti ni u njegovoj Požegi, ni u njegovu Zagrebu, ni u njegovoj Hrvatskoj.

KOMEMORACIJA

U HRVATSKOJ AKADEMIJI
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

30. siječnja 2003.

